

Handreiking Groen in en om de stad

Systematiek en richtlijnen voor
de borging van Groen in en om de stad

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

KAN Congres
28 November 2024

Patrick de Groot (Arcadis)

Ciska van Alphen (LVVN)

Steden vergroenen, dit is het gereedschap voor gemeenten en provincies

Wat voor de zomer verschijnt de Handreiking Groen in en om de stad (GOS). Deze handreiking is een hulpmiddel om op een verantwoorde manier van groen in en om de stad te werken, vertolkt GOS medelid Leen van Wulven en Ciska van Alphen. In de ruimtelijke ontwikkeling valt groen nog te veel aan het lijf. De handreiking biedt een integraal aanpak met inhoudelijke en procesmatige handreiking voor de groenopgave op de verschillende schaalniveaus.

ONDERWERPEN NIEUWS AGENDA

Home / Nieuws / Nieuwe handreiking voor meer groen in de stad

Nieuwe handreiking voor meer groen in de stad

Nieuws

Gerelateer
Ruimte, won
ordening

maandag 10 juni 2024

bestuur en organisatie financiën ruimte en milieu sociaal digitaal carrière juridisch

carrière / blog

Handreiking Groen in en om de stad

Demonstratie van een falend systeem.

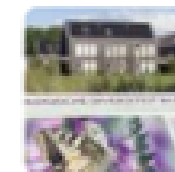
Wyster 04 juli 2024

BU12

Handreiking helpt met meer groen in de stad

Deze handreiking geeft gemeenten en provincies adviezen om groen mee te nemen in de planvorming van nieuw en bestaand bebouwd gebied.

10 Jun 2024

Nieuws

Staatsbosbeheer blij met Handreiking Groen in en om de stad

17 juni 2024 • Leestijd 2 minuten

Binnenlands Bestuur

Waar willen we jullie in meenemen?

- 1 De handreiking binnen de programmatisch aanpak GIOS
- 2 Totstandkoming handreiking GIOS
- 3 De borgingssystematiek
- 4 Hoe gaan we ermee verder?

Welke opgaven liggen er?

GEZONDE LEEFSTIJL

Meer dan de helft van de bevolking beweegt te weinig

56% Van de bevolking ouder dan 4 jaar voldoet **niet** aan de beweegrichtlijnen
RIVM, 2022

We bewegen steeds minder

4,7% RIVM, 2023

We hebben moeite om op een gezond gewicht te komen/blijven.

Percentage volwassenen met overgewicht, ≥ 18 jaar: **50%**

ernstig overgewicht (obesitas): **15,1%**
Vzinfo, 2022

minder mensen van 4 jaar en ouder voldoen aan de beweegrichtlijn (2019-2022)

Lopen is de meest laagdrempelige vorm van beweging

een gezonde leefomgeving zet aan tot bewegen

SOCIAAL

gem. cijfer voor sociale cohesie in zeer sterk stedelijke buurten

5,9 CBS, 2021

Onze stadsgebieden bieden nipt genoeg gelegenheid tot interactie met buurtgenoten

een gezonde leefomgeving nodigt uit tot interactie

Enzaamheid concentreert zich met name in de stedelijke gebieden

lagere eenzaamheid (-31%)

hogere eenzaamheid (-80%)

Eenzaamheid per wijk RIVM, 2020

48,6% volwassenen van 18 jaar en ouder geeft aan eenzaam te zijn

MOBILITEIT

47% van de Nederlanders voelt zich zeer afhankelijk van de auto
KiM, 2022

Onze openbare ruimte biedt nog geen gezond antwoord op de modal shift

Afstanden onder 1 kilometer doen we weinig te voet

61% van de korte afstand verplaatsing (tot 1 kilometer) gebeurt lopend
CBS, Mobiliteit van personen, 2020

een gezonde leefomgeving kent een mix aan gezonde vervoersmiddelen

VEILIGHEID

De openbare ruimte wordt niet door iedereen als veilig ervaren.

13,9% **16,8%** voelde zich in 2021 wel eens onveilig in de eigen buurt, ≥ 15 jaar
11,0% CBS, 2021

een gezonde leefomgeving voelt veilig voor iedereen

BIODIVERSITEIT

De stedelijke biodiversiteit neemt sterk af.

50% minder soorten broedvogels en dagvlinders leven tussen 1990 en 2017 in de stad.
CLO, 2018

KLIMAATADAPTATIE

Toenemende hitte leidt nu al tot meer sterfte

250 extra sterfgevallen per jaar door hitte (statistieken tussen 1991 en 2018).
RIVM, 2021

85% toename in aantal dagen met extreme neerslag (meer dan 50 mm) tussen 1951 en 2022.
CLO, 2023

(Schade door) extreme neerslag neemt sterk toe in Nederland

Welke kansen voor verbetering biedt groen in en om de stad?

KLIMAATADAPTATIE

één grote boom staat gelijk aan tien airco's
(klimaatadaptatiebrabant.nl, 2015)

tot **80%** van het regenwater kan worden vastgehouden en later verdampt door intensieve (groen)daken (min 15cm)
(Gronje & Huijs, 2014)

↓ 0,6°C

10% meer groen in een stad vermindert het hitte-eilandeffect in de stad met gemiddeld 0,6 graden
(Steenveld, et al., 2017)

Per boom tot een halve kilo opname fijnstof van wegverkeer
(groenvoorgezondbeleid.nl, 2020)

Win-win! Gezondheid, klimaatadaptatie, natuurherstel en sociaal welbevinden.

Niet vergroenen heeft *direct* nadelige gevolgen.

GEZONDE LEEFSTIJL

mensen hebben minder vaak last van stressklachten en depressie als **20%** van de wijk groen is
(Klein, Poorna LA, 2012)

door groene routes is men sneller geneigd om zich lopend of fietsend te verplaatsen
(VAN-Hever, 2015)

mensen met een moestuin eten tot **40%** meer groenten
(groenvoorgezondbeleid.nl, 2020)

+10 bomen per stratenblok vertragen leeftijd gerelateerde gezondheidsklachten (o.a. hart-en vaatziekten) gemiddeld met 7 jaar
(Van Rooij et al., 2018)

SOCIAAL

Groen versterkt de verbondenheid die men voelt met buurtbewoners
(A. Kemperman & H. Timmermans, 2014)

€ = € € € € €

Bij de transformatie Dordwijkzone levert elke euro 3,7 euro aan baten op in een periode van 30 jaar
(dijkstreefomgeving.nl, 2021)

ECOLOGIE

biodiversiteit draagt bij aan gezonde en plaagvrije groene omgeving
(klimaatadaptatienederland.nl, 2020)

10%

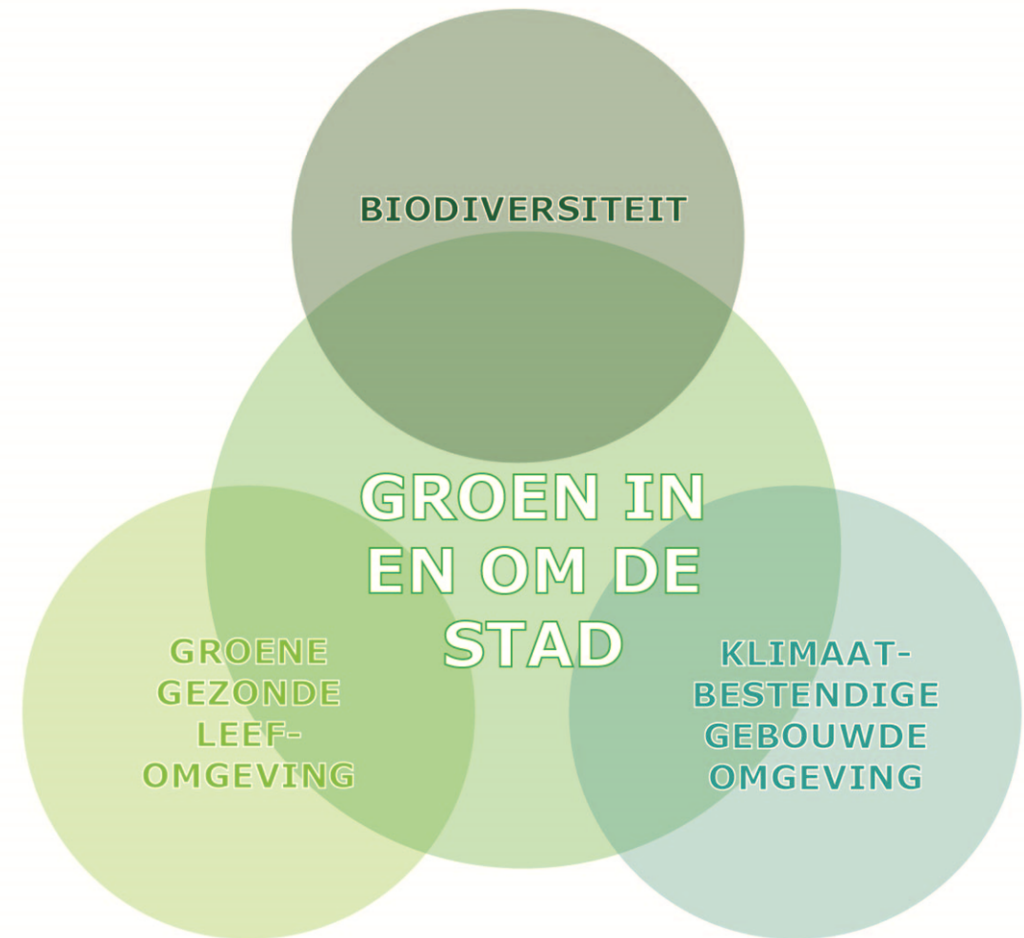
bij 10% gevarieerd en verbonden groen, vormt de stad een goed leefgebied voor bijen en vlinders
(Van Rooij (red), et al., 2018)

voor **10%** van alle plant- en diersoorten vormen sportvelden, volkstuintjes, park, stadswallen etc. een toevluchtsoord.
(MUL, 2018)

Programmatische aanpak GIOS

- > Integrale opgave met meerdere doelen!
- > Interdepartementaal samenwerken: VRO en LVVN
Tweede lijn: IenW en VWS
- > Doelen:
 - Betere borging GIOS in ruimtelijke plannen – Rijkssturing?
 - Duidelijker Rijksinzet
 - Organiseren middelen
 - Betere kennisdeling
- > Voortgangsbrief Groen in en om de stad d.d. 31 mei 2024

Art. 8 – EU NHV

- > VRO is verantwoordelijk voor Artikel 8 stedelijke ecosystemen (LNVN systeemverantwoordelijk voor hele verordening).
- > Doelstellingen:
 - T/m 2030 geen **netto achteruitgang** van nationale oppervlakte stedelijk groen en stedelijke boomkroonbedekking in stedelijke ecosysteemgebieden;
 - Na 2030 realisatie van een **positieve trend** oppervlakte stedelijk groen in stedelijke ecosystemen en positieve trend in stedelijke boomkroonbedekking in elk stedelijk ecosysteemgebied naar een n.t.b. bevredigend niveau.
- > Uitgangspunt: o.a. door integratie van groen in/op gebouwen en infra
- > Belang om verstedelijking gepaard te laten gaan met voldoende groen én vergroening van bestaand bebouwd gebied.

Totstandkoming handreiking GIOS

- > Aanleiding: **moties** voor landelijke groennormen en Artikel 8 **EU NHV**
- > Onderzoeken groennormen
- > Wanneer?
 - December 2023- Maart 2024
- > Voor en met wie?
 - **Voor:** Gemeentes en provincies die aan de slag willen met de groenopgave vóór vaststelling van nationale beleidskaders of andere regelingen.
 - **Met: Gemeentes en provincies** en Agenda Natuurinclusief, NEPROM, Cobra, RIVM,, City Deal Openbare Ruimte, VNG, TU Delft, Staatsbosbeheer, Bureau Stadsnatuur, Vlinderstichting, RVO, VHG, Rebel, RCE

Uitgangspunten handreiking

Bij de start zijn de volgende uitgangspunten vastgesteld:

- > **Integraal:** leefbaarheid en beleving (mentale gezondheid), fysieke gezondheid (bewegen en recreëren), klimaatadaptatie (beperken hittestress, beperken wateroverlast en droogte), biodiversiteit
- > **Borging van kwaliteit en kwantiteit van groen op alle schaalniveaus:**
- > **Conform NHV:** stedelijk groen oppervlak, boomkroonbedekking, privaat en openbaar, verticaal groen en daktuinen
- > **Nieuwbouw** (inbreiding en uitbreiding): **morgen**; bestaande bouw: zodra de kans zich voordoet (uiterlijk 2050)
- > Eerste integratie van de **Landelijke maatlat**
- > **Levend document**

Inhoud handreiking GIOS

- Hoofdstuk 1: Waarom deze handreiking
- Hoofdstuk 2: Groen in en om de stad
urgentie van de opgave, kracht van netwerken, doelen, impact niet vergroenen, koppeling verstedelijkingsopgave

- **Hoofdstuk 3: De opbouw en structuur van de borgingsystematiek**
opbouw en structuur, 5 schaalniveaus, aandachtspunten

- **Hoofdstuk 4: De systematiek en richtlijnen voor borging van GIOS**
inhoud, per schaalniveau: normen en eisen

- **Hoofdstuk 5: Starten met de implementatie van de borgingssystematiek**
Wat moet je doen? Vanuit de nulmeting en verder, op ieder schaalniveau

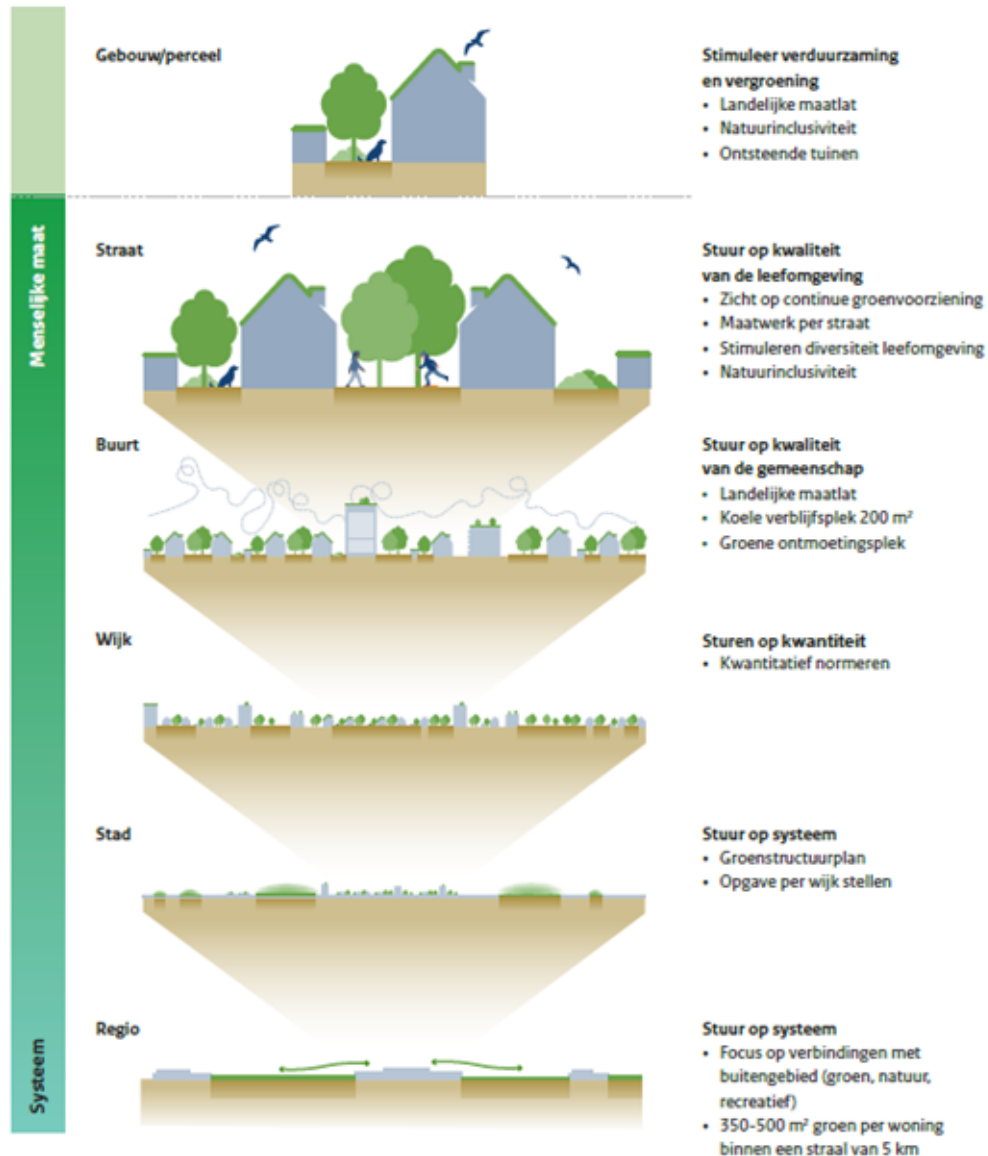
- Hoofdstuk 6: Stappenplan
toepassen bij een nieuwe opgave; bepalen van de juiste maatregelen op het juiste moment op de juiste plek

Opbouw borgingsystematiek

- Werk **alle schaalniveaus** door voor kwantiteit én kwaliteit
- Focus kwaliteit op straat- en buurniveau
- Focus kwantiteit op wijkniveau
- Focus kwaliteit op stadsniveau
- Focus kwantiteit en kwaliteit op regionaal niveau

Nulmeting

> Uitwerking van de systematiek

– Algemene nulmeting

- Kwaliteit groen conform niveau beheerplan
- Functie groen conform ontwerp en beheerplan
- Toekomstbestendig
- Wanneer nodig: hoe komt het weer op niveau?

– Nulmeting per schaalniveau

- Vragen afgestemd op norm/eis
- Hoe verder in geval van gebruik aangeboden systematiek?
- Hoe verder in geval van **eigen invulling** systematiek

Normen en eisen	Parameters en sub normen	Data halen uit
Vanuit iedere woning dient zicht te zijn op een continue groenvoorziening.	<ul style="list-style-type: none">• Onder een continue groenvoorziening verstaan we een plantvak of minimaal drie bomen die onderdeel zijn van een grotere structuur en geen plaatselijk incident.• Invulling groenvoorziening: Minimaal 50% grondgebonden biodivers groen of drie bomen bij voorkeur inheems• De groenvoorziening kan gerealiseerd worden op openbaar en/of privaat terrein.	<ul style="list-style-type: none">• Groenbeheersysteem gemeente bevat vaak gedetailleerde informatie over type groen en soort beheer op buurtniveau.• Aanvullen digitaal beheersysteem met kenmerk biodivers groen.• Een versimpelde aanpak kan zijn de data van de 3-30-300 regel aan te kopen en het zicht op 3 bomen als referentie te nemen.

Voorbeeld schaalniveau straat

Straat

Zicht op continue groenvoorziening

Buurt

Geen afname groen

Koele verblijfsplek

30-40% schaduw

Wijk

Minimum percentage groen

Streefpercentage groen

Stad

Groenstructuurplan, water- en bodemsturend

Regio

350-500 m² groen om de stad per woning binnen een straal van 5 km

Wijktype	Minimum	Streefwaarde
Bedrijven	25%	32%
Bloemkoolwijk	34%	42%
Historische binnenstad	15%	22%
Hoogbouw	36%	45%
Naoorlogse woonwijk	32%	40%
Stedelijk bouwblok	24%	26%
Sub-urbane uitbreiding – VINEX	33%	35%
Tuindorp	31%	35%
Tuinstad hoogbouw	36%	45%
Tuinstad laagbouw	35%	40%
Vernieuwd	21%	27%
Villa	45%	53%
Volkswijk	22%	26%
Vooroorlogse woonwijk	32%	46%

Tabel: groenpercentages per wijktype

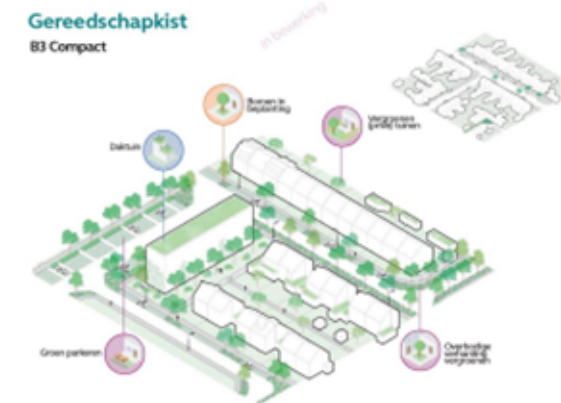
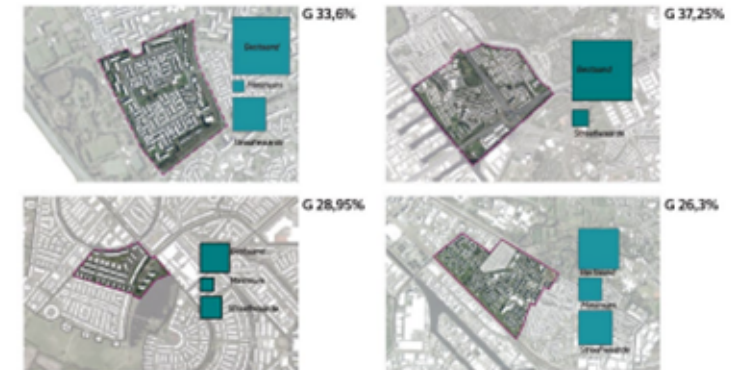

Vereenvoudiging wijktypen naar gebiedstypologieën

- Categorisering met een hypothese van de normen
- Normen toetsen (casestudies)
- Normen herijken
- Principes voor vergroening per gebiedstype

- B3 - Compact minimaal 35%, streefwaarde 45%
- Norm te optimistisch genoeg, nieuwe norm: minimaal 32% en streefwaarde 42%

Koppeling aan projecten

- Voor **inbreiding** moet binnen het plangebied minimaal een hoeveelheid (semi) openbaar groen worden gerealiseerd die overeenkomt met de **minimumwaarde** voor het leefmilieu waarin de ontwikkeling zich bevindt
- Voor **uitbreiding** geldt dat binnen het plangebied minimaal een hoeveelheid (semi) openbaar groen worden gerealiseerd die overeenkomt met de **streefwaarde** voor het leefmilieu waartoe de nieuwe ontwikkeling behoort na realisatie
- Voor **groot onderhoud en rioolvervanging** geldt dat binnen het plangebied moet minimaal een hoeveelheid (semi) openbaar groen moet worden gerealiseerd die overeenkomt met de **minimumwaarde** voor het leefmilieu waarin de ontwikkeling zich bevindt.

Leeragenda & actualisatie

- Handreiking wordt al volop toegepast:
 - Enschede (groennormen)
 - Groningen (groenprogramma)
 - Rotterdam (werken met de schaalniveaus)
 - Dronten (verkenning digital twin)
- Handreiking wordt (nog meer) een gezamenlijk product
- Arcadis en &flux als kwartiermakers
- Lijst van 10 leeragendapunten gecomprimeerd naar 8
- Diverse partijen trekken leeragendapunten
- Actualisatie voorzien volgend jaar

Leeragenda & actualisatie handreiking

- Welke punten werken we vanuit het Rijk uit?
 1. VRO: vereenvoudiging wijktypen (Arcadis)
 2. LVVN: bebouwde landschapstypen Basiskwaliteit Natuur (Naturalis)
- Samenwerking op uitwerking van vier thema's
 1. Handvatten totstandkoming gemeentelijke hoofdgroenstructuur
 2. Pilots, praktijktoetsing en uitwerking Stappenplan
 3. Borging en sturing op privaat groen
 4. Integratie van de nationale boomnorm
- Gezondheid en financiering op een andere manier oppakken

Stelling 1

“Als gemeenten de richtlijnen en groennormen uit de borgingsystematiek gaan implementeren gaan projectontwikkelaars ‘shoppen’ naar een gemeente zonder groennorm.”

Stelling 2

“Het Rijk moet bij de bouw van meer dan 50 woningen het gebruik van de richtlijnen en normen uit de borgingsystematiek verplichten.”

Contact

Loes van Wolferen
loes.wolferen@minbzk.nl

Hendrike Geessink
a.h.geessink@minInv.nl

Patrick de Groot
patrick.degroot@arcadis.com